

B.A. (Part-I) Examination
(Literature of Classical Languages)

SANSKRIT LITERATURE

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 100

Note :— Write answers in the medium offered.

सूचना :— उत्तरे स्वीकृत माध्यमातून लिहावीत.

सूचना :— उत्तर स्वीकृत माध्यम में लिखिये।

1. Translate any **THREE** of the following :

18

खालीलपैकी कोणत्याही तीन श्लोकांचा अनुवाद करा :

निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पद्यांशों का अनुवाद कीजिये :

(1) खगाः वासोपेताः सलिलमवगाढो मुनिजनः

प्रदीप्तोऽग्निर्भाति प्रविचरति धूमो मुनिवनम् ।

परिभ्रष्टो दूराद्रविरपि च संक्षिप्तकिरणो

रथं व्यावर्त्यासौ प्रविशति शनैरस्तशिखरम् ॥

(2) तीर्थोदकानि समिधः कुसुमानि दर्भान्

स्वैरं वनादुपनयन्तु तपोधनानि ।

धर्मप्रिया नृपसुता न हि धर्मपीडा-

मिच्छेत् तपस्विषु कुलव्रतमेतदस्याः ॥

(3) अनाहारे तुल्यः प्रततरूदितक्षामवदनः

शरीरे संस्कारं नृपतिसमदुःखं परिवहन् ।

दिवा वा रात्रौ वा परिचरति यत्नैर्नरपतिं

नृपः प्राणान् सद्यस्त्यजति यदि तस्याप्युपरमः ॥

(4) शय्या नावनता तथास्तृतसमा न व्याकुलप्रच्छदा

न क्लिष्टं हि शिरोपधानममलं शीर्षाभिघातौषधैः ।

रोगे दृष्टि विलोभनं जनयितुं शोभा न काचित् कृता

प्राणी प्राप्य रूजा पुनर्न शयनं शीघ्रं स्वयं मुञ्चति ॥

(5) प्रच्छाय राजमहिषीं नृपतिर्हितार्थं

कामं मया कृतमिदं हितमित्यवेक्ष्य ।

सिद्धेऽपि नाम भम कर्मणि पार्थिवोऽसौ

किं वक्ष्यतीति हृदयं परिशङ्कितं मे ॥

2. Sketch the character of 'उदयन' or 'वासवदत्ता'.

12

'उदयन' किंवा 'वासवदत्ते' स्वभावचित्रण करा.

'उदयन' अथवा 'वासवदत्ता' का स्वभावचित्रण कीजिये।

OR/किंवा/अथवा

Explain the title 'स्वप्नवासवदत्तम्'.

'स्वप्नवासवदत्तम्' हे शीर्षक स्पष्ट करा.

'स्वप्नवासवदत्तम्' यह शीर्षक स्पष्ट कीजिये।

3. (अ) Explain with reference to context (any **TWO**) :

10

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा (कोणतेही दोन) :

ससंदर्भ स्पष्टीकरण कीजिये (कोई भी दो) :

(1) भर्तृस्नेहात् सा हि दग्धाप्यदग्धा।

(2) एवमविज्ञातानि दैवतानि अवधूयन्ते।

(3) साक्षिमात् न्यासो नियतयितव्यः।

(4) अहो अकरुणाः सखीश्वराः।

(ब) Write short notes (any **TWO**) :

10

टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

टिप्पण्यां लिखिये (कोई भी दो) :

(1) ब्रह्मचारिप्रवेशः

(2) विदूषकः

(3) पद्मावती

(4) सूत्रधारः।

4. Translate any **THREE** of the following :

15

खालीलपैकी कोणत्याही तीन श्लोकांचा अनुवाद करा :

निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पद्यांशों का अनुवाद कीजिये :

(1) भासं नाट्यविलासहासरुचिरं हर्षं च हर्षप्रदं

नाघं वाग्धनदं च चित्ररचनागुर्वर्थदं भारविम्।

वाग्ब्रह्मं भवभूतिमुत्तरकथां रामस्य योऽवर्णयत्

वन्दे तान् सकलान् प्रबंधरचना शक्तिप्रदानाय मे।।

(2) अणेवंशः ख्यातः श्रुतिपठनविध्वस्तदुरित-

स्तथा धर्मश्रद्धाव्रतयमतपः शुद्धचरितः।

अहं संजातोऽस्मिन् विमलतमशीले द्विजकुले

नतो वै तान् नित्यं मुनिवरनिभान् पूर्वजगुरुन्।।

- (3) प्रसन्ना वाग्देवी सततसुखदा भवत्वशगा
निशान्ते स्वप्ने मां कलितमहिमानं गणपतेः ।
अवोचत् सानन्दं स्थिरचरगुरुः शम्भुतनयः
कलौ बुद्धेर्जाता हरतु तव विघ्नाननुदिनम् ॥
- (4) धैर्येण भूधर इवाम्बुधिवाद् गभीरो
यस्तेजसार्कम् इव शीतकरः शशीव ।
ज्ञानेन गीष्पतिरिवोत्तमकर्मयोगी
तं भारतस्य हृदयं तिलकं नमामि ॥
- (5) यो लोकनान्यचरितं वित्तं पवित्रं
खण्डत्रये सरसभावमयं लिलेख ।
चिन्तामणेः सुतमुदारमतिं नृसिंहं
साहित्यराजबिरुदं तमहं नमामि ॥

5. Write about लोकनायक बापूजी अणे.

10

लोकनायक बापूजी अणे यांच्याविषयी सविस्तर लिहा.

लोकनायक बापूजी अणे के विषय में विस्तार से लिखिये।

OR/किंवा/अथवा

Write in detail about स्ववंशप्रशंसा & पित्रोः प्रशस्तिः with special reference to तिलकयशोर्णवः.

‘तिलकयशोर्णवः’ या महाकाव्यानुसार ‘स्ववंशप्रशंसा’ आणि ‘पित्रोः प्रशस्तिः’ याविषयी सविस्तर लिहा.

‘तिलकयशोर्णवः’ इस महाकाव्य के आधार पर ‘स्ववंशप्रशंसा’ और ‘पित्रोः प्रशस्तिः’ इस विषय पर विस्तार से लिखिये।

6. (अ) Explain any **THREE** संज्ञा's with aphorisms.

9

कोणत्याही तीन संज्ञा ससूत्र लिहा :

किन्हीं तीन संज्ञाओं को ससूत्र स्पष्ट कीजिये :

(1) संयोगः

(2) पदम्

(3) अनुदात्तः

(4) लोपः

(5) संहिता ।

(ब) Explain the aphorisms (any TWO) :

6

सूत्रांचे स्पष्टीकरण करा (कोणतेही दोन) :

सूत्रों का स्पष्टीकरण कीजिये (कोई भी दो) :

- (1) तुल्यास्यप्रयत्नं सवर्णम्
- (2) हलन्त्यम्
- (3) समाहारः स्वरितः
- (4) आदिरन्त्येन सहेता ।

7. Read the following passage and answer the questions in Sanskrit (any FIVE) :

10

खालील परिच्छेद वाचून प्रश्नांची उत्तरे संस्कृतभाषेत लिहा (कोणतेही पाच) :

निम्नलिखित परिच्छेद पढ़कर प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिये (कोई भी पांच) :

अष्टसप्तनवैकतमस्य वर्षस्य घटना एषा । तदा मुरार्जिदेसायिवर्यः देशस्य प्रधानमन्त्री आसीत् । कदाचित् सः मध्यप्रदेशस्थम् इन्दौरनगरं गतः । तत्र तेन श्रुतं यत् कस्तूरबानाम्नः ग्रामस्य समीपे काचित् अत्युत्तमा गोशाला अस्ति इति । श्रीकुट्टिमेननः तस्याः गोशालायाः निर्वाहकः । गोसेवार्थं स्वस्थं जीवनं समर्पितवान् सः 'पद्मश्री' प्रशस्तिविभूषितः । मुरार्जिवर्यः अपि गोभक्तः एव । तस्मात् तस्मिन् इच्छा उत्पन्ना यत् मेनन्वर्यस्य गोशाला अवश्यं द्रष्टव्या इति । सायं यदा प्रधानमन्त्री गोशालां गतः तदा मेनन्वर्यः एकैकस्यापि गोः परिचयं साभिमानम् अश्रावयत् । स्वस्थं कुट्टुम्बस्य सदस्यानाम् इव । मुरार्जिवर्यः गाः मनसा प्राणमत् तं गोभक्तं चापि ।

- (1) मुरार्जिवर्यः कदा देशस्य प्रधानमन्त्री आसीत् ?
- (2) इन्दौरनगरं कस्मिन् राज्ये वर्तते ?
- (3) गोशाला कस्य ग्रामस्य समीपे अस्ति ?
- (4) गोशालायाः निर्वाहकः कः ?
- (5) मेनन्वर्येण का प्रशस्तिः प्राप्ता ?
- (6) मेनन्वर्यः प्रधानमन्त्रिन् किम् अश्रावयत् ?
- (7) मुरार्जिवर्यः मनसा कान् अनमत् ?
- (8) परिच्छेदाय योग्यं शीर्षकं सूचयतु ।